

**Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет**

ЕКОНОМІКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ У БУДІВНИЦТВІ

Методичні вказівки до практичних занять
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Будівництво та цивільна інженерія»
галузі знань 19 Архітектура та будівництво
спеціальності 192 Будівництво та цивільна інженерія
денної та заочної форм навчання

Луцьк 2026

УДК 338.45:69:005
Е457

Електронна копія друкованого видання передана для внесення в репозитарій ЛНТУ

Директор бібліотеки _____ Н.П. Поліщук

Рекомендовано до видання вченою радою факультету бізнесу та права ЛНТУ, протокол № _____ від «__» _____ 2026 року.

Голова вченої ради факультету бізнесу та права _____ Л.Л. Ковальська

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри економіки та міжнародних економічних відносин ЛНТУ, протокол № __ від «__» _____ 2026 року

В.о. завідувача кафедри економіки та

міжнародних економічних відносин _____ О.М. Шубалий

Укладач: _____ Н.М. Галазюк, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин ЛНТУ.

Рецензент: _____ О.М. Зелінська, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин ЛНТУ.

Відповідальний

за випуск: _____ О.М. Шубалий, доктор економічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри економіки та міжнародних економічних відносин ЛНТУ.

Е457 **Економіка та менеджмент у будівництві** [Текст]: Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Будівництво та цивільна інженерія» галузі знань 19 Архітектура та будівництво спеціальності 192 Будівництво та цивільна інженерія денної та заочної форм навчання / уклад. Н.М. Галазюк. Луцьк: ВП ЛНТУ, 2026. 59 с.

Видання містить матеріали, що можуть бути використані викладачами та студентами для поглибленого вивчення даного курсу та підвищення загального рівня економічних знань.

© Галазюк Н.М. 2026

Зміст

Вступ	4
<i>Змістовий модуль 1. Економічний механізм функціонування будівельної організації</i>	5
Тема 1: Теорія підприємств і основи підприємництва	5
Тема 2. Оцінка та ефективність використання основних виробничих фондів	8
Тема 3. Економічна природи та оцінка оборотних коштів сучасного підприємства	12
Тема 4: Продуктивність праці, організація та оплата праці персоналу підприємства	16
Тема 5: Узагальнюючі економічні показники діяльності підприємств	19
Тема 6: Витрати на виробництво та ціноутворення в сучасних умовах	23
Тема 7. Економічне обґрунтування інвестиційної діяльності сучасних підприємств	27
<i>Змістовний модуль 2. Теоретико-методологічні засади менеджменту в будівництві</i>	31
Тема 8. Теоретичні основи, технологія та техніка менеджменту в будівництві	31
Тема 9. Структура управління підприємством. Процес і методи управління підприємством	34
Тема 10. Стратегічний менеджмент у системі управління підприємством	37
Тема 11. Маркетинг-менеджмент у будівництві	41
Тема 12. Інноваційний менеджмент в будівництві	44
Тема 13. Кадровий менеджмент у будівництві	48
Тема 14. Фінансовий менеджмент у системі управління підприємством	51
Тема 15. Соціальна відповідальність бізнесу та етика менеджменту	55
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	59

ВСТУП

Дисципліна «Економіка та менеджмент в будівництві» є обов'язковою складовою професійної підготовки майбутніх фахівців будівельної галузі та спрямована на формування у студентів системних теоретичних знань і практичних навичок з економічного обґрунтування виробничо-господарської діяльності будівельних підприємств, а також з управління їх функціональними підсистемами в умовах ринкової економіки.

Практичні заняття відіграють важливу роль у засвоєнні навчального матеріалу, забезпечують закріплення теоретичних положень, розвиток аналітичного мислення, формування вмінь застосовувати економічні та управлінські методи для розв'язання прикладних задач у сфері будівництва.

Структура та зміст практичних занять узгоджені з програмними результатами навчання та спрямовані на формування загальних і фахових компетентностей здобувачів вищої освіти.

Для досягнення цієї мети в процесі викладання дисципліни передбачається вирішення таких завдань:

- ✓ формування у здобувачів вищої освіти теоретичних знань з економіки та менеджменту в будівництві;
- ✓ засвоєння основних економічних показників та методів аналізу діяльності будівельних підприємств;
- ✓ набуття практичних навичок економічного обґрунтування виробничо-господарських та інвестиційних рішень;
- ✓ розвиток умінь застосовувати сучасні управлінські методи в процесі організації будівельного виробництва;
- ✓ формування здатності приймати обґрунтовані управлінські рішення в умовах ринкового середовища.

Дані методичні вказівки призначені для використання студентами денної та заочної форм навчання, а також можуть бути корисними для викладачів під час проведення практичних занять і поточного контролю знань з дисципліни «Економіка та менеджмент в будівництві».

Змістовний модуль 1. Загальні основи макроекономічної науки

Тема 1: Теорія підприємств і основи підприємництва

Питання для обговорення:

1. Поясніть сутність підприємства як самостійного суб'єкта господарювання.
2. Чим господарська діяльність відрізняється від підприємницької?
3. Яку роль у діяльності підприємства відіграє ринкове середовище?
4. Чому зовнішньоекономічна діяльність є важливою для розвитку національних підприємств?
5. Яким чином зовнішні та внутрішні чинники впливають на конкурентоспроможність підприємства?
6. Як можна оцінити ефективність зовнішньоекономічної діяльності?

Тестові завдання:

1. *Наявність постійного трудового колективу зі своєю виробничою структурою та порядком управління – це:*
  - 1) організаційна єдність;
  - 2) майнова відповідальність;
  - 3) оперативно-господарська самостійність;
  - 4) економічна самостійність;
  - 5) фінансова незалежність.
2. *Головна мета діяльності підприємства – це:*
  - 1) скорочення витрат;
  - 2) одержання максимального прибутку;
  - 3) проводити кадрову політику;
  - 4) вплив на законодавство країни;
  - 5) розвиток нематеріальної сфери.
3. *За метою та характером діяльності підприємства поділяють:*
  - 1) національні та іноземні;
  - 2) промислові та будівельні;
  - 3) комерційні та некомерційні;
  - 4) транспортні та торгівельні;

5) спеціалізовані та кооперативні.

4. *За національною приналежністю капіталу підприємства бувають:*

- 1) національні та іноземні;
- 2) промислові та будівельні;
- 3) комерційні та некомерційні;
- 4) транспортні та торгівельні;
- 5) спеціалізовані та кооперативні.

5. *Один із принципів підприємництва:*

- 1) розвиток нематеріальної сфери народного господарства;
- 2) розвиток культурної сфери народного господарства;
- 3) вільний вибір виду діяльності;
- 4) формування програми діяльності підприємств-конкурентів;
- 5) контроль над розподілом прибутків з боку споживачів.

6. *Чинниками прямого впливу на діяльність підприємства є:*

- 1) мікросередовище;
- 2) макросередовище;
- 3) державне регулювання;
- 4) рекламні системи;
- 5) зовнішньоекономічна політика.

7. *Сфера діяльності суб'єктів ринкової економіки, яка пов'язана з їх виходом на зовнішній ринок – це:*

- 1) фінансова діяльність;
- 2) підприємницька діяльність;
- 3) господарська діяльність;
- 4) зовнішньоекономічна діяльність;
- 5) інноваційна діяльність.

8. *Основним мотивом здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємства є:*

- 1) розширення ринків збуту своєї продукції за національні межі;
- 2) закупівля необхідної сировини, нових технологій і обладнання;
- 3) зміцнення експортного потенціалу і конкурентних позицій на світових товарних ринках;

4) участь в міжнародному розподілі праці, спеціалізації і кооперуванні виробництва з метою успішного розвитку своєї економіки;

5) усі відповіді вірні.

9. *Принцип волі зовнішньоекономічного підприємництва передбачає:*

1) право суб'єктів добровільно вступати в зовнішньоекономічні зв'язки;

2) неприпустимість демпінгу при ввозі й вивозі товарів;

3) здійснення рівного захисту всіх суб'єктів ЗЕД за межами України відповідно до норм міжнародного права;

4) забезпечення рівного захисту інтересів всіх суб'єктів в тому числі іноземних на території України і відповідно до її законів;

5) забезпечення рівного захисту інтересів всіх суб'єктів в тому числі іноземних на території України і відповідно до її законів.

10. *Принцип еквівалентності обміну передбачає:*

1) право суб'єктів добровільно вступати в зовнішньоекономічні зв'язки;

2) неприпустимість демпінгу при ввозі й вивозі товарів;

3) здійснення рівного захисту всіх суб'єктів ЗЕД за межами України відповідно до норм міжнародного права;

4) забезпечення рівного захисту інтересів всіх суб'єктів в тому числі іноземних на території України і відповідно до її законів;

5) забезпечення рівного захисту інтересів всіх суб'єктів в тому числі іноземних на території України і відповідно до її законів.

Практичні ситуації та задачі:

Ситуація 1.

Підприємство планує розширити виробництво та розглядає варіант виходу на міжнародний ринок. На підприємстві відзначають високий рівень конкуренції всередині країни та зниження внутрішнього попиту. Які мотиви ЗЕД виправдовують цей крок? Які зовнішні фактори слід оцінити перед виходом на зовнішній ринок?

Ситуація 2.

Національна компанія зіткнулася з підвищенням вартості імпоротної сировини через валютні коливання. При цьому на ринку з'явилися нові постачальники з альтернативними технологіями. Визначте, як зміни макросередовища та мікросередовища можуть вплинути на діяльність підприємства. Які управлінські рішення можливо ухвалити?

Ситуація 3.

Підприємство планує змінити організаційно-правову форму, оскільки потребує додаткового капіталу для модернізації виробництва. Які переваги та ризики можуть виникнути при переході до акціонерної форми? Як це вплине на майнову відповідальність та самостійність?

Ситуація 4.

Підприємство експортує продукцію до ЄС. Минулого року чистий дохід від ЗЕД становив 12 млн грн, витрати на експорт — 8 млн грн. Цього року витрати зросли до 10 млн грн, але обсяг експорту збільшився на 25%.

Завдання: оцініть зміни ефективності ЗЕД; зробіть висновки щодо доцільності подальшого нарощування експорту.

Тема 2. Оцінка та ефективність використання основних виробничих фондів

Питання для обговорення:

1. Розкрийте сутність основних виробничих фондів.
2. Порівняйте натуральні та вартісні показники обліку основних фондів.
3. Охарактеризуйте фондовіддачу, фондомісткість і фондоозброєність.
4. Поясніть відмінність між фізичним та моральним зношенням основних фондів.
5. Які джерела формування основних виробничих фондів є найбільш поширеними?
6. У чому полягає різниця між екстенсивним та інтенсивним напрямками підвищення ефективності використання основних фондів?

Тестові завдання:

1. Основні виробничі фонди – це:

1) частина ресурсів підприємства, що бере участь в процесі виробництва тривалий час, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, а їх вартість переноситься на кінцеву продукцію поступово;

2) частина капіталу підприємства, що бере участь в процесі виробництва одноразово, переносячи повністю свою вартість на кінцевий продукт;

3) обсяг виручки від реалізації продукції та величина податку на прибуток;

4) вкладення коштів підприємства в активи, що використовуються протягом довгострокового періоду в господарській діяльності й приносять доход;

5) вартісна оцінка використаних в процесі виробництва продукції, ресурсів, сировини, палива, матеріалів.

2. За ступенем участі у виробничому процесі основні фонди поділяються на:

1) виробничі, невиробничі;

2) активні, пасивні;

3) власні, залучені;

4) імпортовані, експортовані;

5) діючі, недіючі.

3. Кількісний склад основних фондів, їх виробничо-технологічну характеристику, час побудови чи придбання визначають за допомогою:

1) вартісних показників оцінки основних виробничих фондів;

2) показників ефективного використання основних фондів;

3) показників руху основних фондів;

4) інтегральних показників оцінки основних фондів;

5) натуральних показників основних фондів.

4. Форми зносу основних виробничих фондів бувають:

- 1) фізичний і моральний;
- 2) вартісний і моральний;
- 3) натуральний і фізичний;
- 4) одиничний та груповий;
- 5) фізичний, вартісний і моральний.

5. *Покриття зношення основних виробничих фондів шляхом поступового переносу їх втраченої вартості на вартість продукції, що виготовляється – це:*

- 1) лізинг;
- 2) виробнича потужність;
- 3) амортизація;
- 4) інвестування;
- 5) вилучення.

6. *Визначити, який з наведених показників характеризує ефективність використання основних виробничих фондів:*

- 1) продуктивність праці;
- 2) фондомісткість;
- 3) собівартість;
- 4) рентабельність продукції;
- 5) коефіцієнт оборотності.

7. *Показник, який відображає, яка частка від загальної вартості основних виробничих фондів припадає на одного середньооблікового працівника:*

- 1) фондovіддача;
- 2) фондомісткість;
- 3) собівартість;
- 4) фондоозброєність;
- 5) коефіцієнт оборотності.

8. *Процес знецінення діючих засобів праці під впливом науково-технічного прогресу – це:*

- 1) фізичний знос;
- 2) вартісний знос;
- 3) моральний знос;
- 4) натуральний знос;
- 5) кількісний знос.

9. Частина прибутку акціонерного товариства, яка виплачується власникам акцій згідно з розмірами вкладеного капіталу – це:

- 1) фінансовий лізинг;
- 2) кредиторська заборгованість;
- 3) дивіденди;
- 4) статутний фонд;
- 5) амортизаційний фонд.

10. Заборгованість підприємства іншим юридичним та фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше подій, оцінена в гривнях і щодо якої в підприємства існують зобов'язання її погашення в певний строк – це:

- 1) фінансовий лізинг;
- 2) кредиторська заборгованість;
- 3) дивіденди;
- 4) статутний фонд;
- 5) амортизаційний фонд.

Практичні ситуації та задачі:

Задача 1.

На початок року вартість основних виробничих фондів підприємства становила 6 500 000 грн. У квітні було введено обладнання вартістю 750 000 грн, а в жовтні списано фонди на суму 300 000 грн.

Завдання: обчисліть середньорічну вартість основних виробничих фондів; зробіть висновок, як зміни структури фондів можуть вплинути на показники ефективності.

Задача 2.

Відомо, що за рік підприємство реалізувало продукції на суму 45 млн грн. Середньорічна вартість основних фондів – 15 млн грн. Середньооблікова кількість працівників – 220 осіб.

Завдання: розрахуйте фондовіддачу; фондомісткість; фондоозброєність праці; проаналізуйте, чи є використання основних фондів ефективним.

Задача 3.

Нормативний строк служби обладнання – 12 років.

Фактичний строк експлуатації – 7 років.

Ліквідаційна вартість – 5% первісної вартості.

Завдання: обчисліть коефіцієнт фізичного зносу за строком служби; визначте, чи потребує обладнання заміни, якщо фактична продуктивність знизилася на 20%.

Задача 4.

Підприємство використовує верстат вартістю 950 000 грн, продуктивність якого – 120 од./год, нормативний строк служби – 10 років.

Новий аналогічний верстат має вартість 1 080 000 грн, продуктивність – 180 од./год, нормативний строк служби – 12 років.

Завдання: розрахуйте моральний знос другого роду; зробіть висновки щодо доцільності переходу на нову техніку.

Задача 5.

Після оновлення обладнання вартість основних фондів збільшилась з 10 млн грн до 14 млн грн. Унаслідок модернізації продуктивність виробництва зросла на 22%, тоді як фондівіддача зменшилась з 3,8 грн/грн до 3,5 грн/грн.

Завдання: проаналізуйте причини зниження фондівіддачі після оновлення фондів; запропонуйте можливі управлінські рішення для підвищення ефективності.

Тема 3. Економічна природи та оцінка оборотних коштів сучасного підприємства

Питання для обговорення:

1. Розкрийте економічну сутність оборотних коштів.
2. У чому полягає відмінність між оборотними засобами та оборотними коштами?
3. Охарактеризуйте кругообіг оборотних коштів (Г–ВЗ...НВ...ГП–Г₁).
4. Які методи нормування оборотних засобів використовуються в практиці?
5. Назвіть та охарактеризуйте показники, які використовують для оцінювання ефективності використання оборотних коштів.

6. Який економічний ефект дає прискорення оборотності оборотних коштів?

Тестові завдання:

1. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів характеризує:

- 1) суму оборотних коштів на 1 грн. обсягу реалізованої продукції;
- 2) середню тривалість одного обороту;
- 3) сума доходу підприємства припадає на 1 грн вартості основних виробничих фондів;
- 4) яка частина вартості основних виробничих фондів припадає на 1 грн доходу підприємства;
- 5) кількість оборотів оборотних засобів за певний період.

2. За рахунок яких фінансових джерел формуються оборотні кошти підприємства:

- 1) амортизаційні відрахування;
- 2) власні кошти інвестора;
- 3) стійкі пасиви;
- 4) спонсорської допомоги;
- 5) довгострокові банківські кредити.

3. За особливостями планування і принципами організації оборотні кошти поділяють на:

- 1) абсолютні і відносні;
- 2) оборотні виробничі фонди і фонди обігу;
- 3) активні та пасивні;
- 4) власні і залучені;
- 5) нормовані і ненормовані.

4. Які з перелічених елементів входять до складу ненормованих оборотних засобів:

- 1) виробничі запаси;
- 2) витрати майбутніх періодів;
- 3) готова будівельна продукція;
- 4) напівфабрикати власного виробництва;
- 5) грошові засоби.

5. Оборотні кошти підприємства проходять послідовно три стадії:

- 1) грошову, виробничу, товарну;

- 2) товарну, грошову, виробничу;
- 3) виробничу, грошову, товарну;
- 4) грошову, виробничу, інвестиційну;
- 5) грошову, інноваційну, товарну.

6. Залежно від обслуговування різних сфер виробництва оборотні засоби поділяються на:

- 1) нормовані та ненормовані;
- 2) виробничі фонди і фонди обігу;
- 3) діючі та недіючі;
- 4) власні та залучені;
- 5) грошові та товарні.

7. Мінімальна планова величина оборотних коштів, постійно необхідна будівельній організації для нормальної роботи – це:

- 1) норма;
- 2) вивільнення;
- 3) пасив;
- 4) норматив;
- 5) актив.

8. Вивільнення оборотних засобів може бути:

- 1) нормованим та ненормованим;
- 2) активним і пасивним;
- 3) діючим та недіючим;
- 4) власним та залученим;
- 5) абсолютним та відносним.

9. Безпосередній процес виробництва, результатом є випуск готової продукції – це

- 1) грошова стадія кругообігу оборотних коштів;
- 2) виробнича стадія кругообігу оборотних коштів;
- 3) товарна стадія кругообігу оборотних коштів;
- 4) інвестиційна стадія кругообігу оборотних коштів;
- 5) інноваційна стадія кругообігу оборотних коштів.

10. Оборотні кошти виступають у вигляді готової продукції – це

- 1) грошова стадія кругообігу оборотних коштів;
- 2) виробнича стадія кругообігу оборотних коштів;
- 3) товарна стадія кругообігу оборотних коштів;

- 4) інвестиційна стадія кругообігу оборотних коштів;
- 5) інноваційна стадія кругообігу оборотних коштів.

Практичні ситуації та задачі:

Задача 1.

Визначити коефіцієнти оборотності та завантаження оборотних засобів, середню тривалість одного обороту, якщо вартість виконаних робіт 240 млн. грн.; середньорічний залишок оборотних засобів підприємства 80 млн. грн.

Задача 2.

Розрахувати величину оборотних засобів, що вивільнюються внаслідок кращого їх використання в звітному році в порівнянні з базовим, якщо у звітному році обсяг продукції залишається таким, як і в базовому – 4500 тис. грн, а коефіцієнт оборотності оборотних засобів збільшиться на 1 (у базовому році становив 3).

Задача 3.

За даними таблиці визначити:

1. Абсолютне та відносне вивільнення оборотних коштів порівняно з базовим роком.

2. Приріст прибутку від реалізації продукції у звітному році внаслідок прискорення оборотності оборотних коштів, якщо в базовому році він становив 920 тис. грн.

Наведені деякі показники діяльності підприємства у звітному та базовому році.

Показники	Звітний рік	Базовий рік
Річний обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	10440	10040
Середньорічна сума оборотних коштів, тис. грн.	3480	3590

Задача 4.

У звітному році оборотні фонди підприємства склали 1600 тис. грн. Тривалість одного обороту становить 90 днів. У плановому році обсяг продукції заплановано збільшити на 6%. На скільки днів скоротиться тривалість одного обороту, якщо сума оборотних фондів не зміниться?

Тема 4: Продуктивність праці, організація та оплата праці персоналу підприємства

Питання для обговорення:

1. Розкрийте економічну сутність продуктивності праці.
2. Які методи використовуються для вимірювання продуктивності праці?
3. Назвіть основні групи факторів зростання продуктивності праці.
4. Охарактеризуйте економічну сутність заробітної плати.
5. Поясніть відмінність між почасовою та відрядною формами оплати праці.
6. У чому полягають переваги та недоліки гнучких систем оплати праці?

Тестові завдання:

1. Забезпечення конкурентоспроможності підприємства та прогресивний процес його розвитку досягаються за рахунок:

- 1) підвищення трудомісткості;
- 2) зменшення вартості засобів праці;
- 3) збільшення амортизації;
- 4) зростання його ліквідності;
- 5) підвищення продуктивності праці.

2. Зростання продуктивності праці означає:

- 1) запровадження нових технологій у виробництво;
- 2) зменшення собівартості продукції, послуг;
- 3) збільшення обсягу господарської діяльності за умови незмінних витрат ресурсів;
- 4) зменшення ціни на продукцію, послуги;
- 5) залучення нових коштів у виробництво.

3. Продуктивність праці як категорія результативності трудової діяльності визначає:

- 1) ступінь ефективності процесу праці;
- 2) рівень конкурентоспроможності підприємства;
- 3) рівень рентабельності виробництва;

- 4) рівень прибутковості підприємства;
- 5) кваліфікаційний рівень трудових ресурсів.

4. *Що не відносять до матеріально-технічних факторів зростання продуктивності праці у виробництві:*

- 1) вплив науково-технічного прогресу;
- 2) комплексна механізація виробничого процесу;
- 3) модернізацію устаткування;
- 4) зменшення людського фактору в виробництві;
- 5) удосконалення технології виробництва.

5. *Яке з понять характеризує виробіток:*

- 1) кількість продукції виготовлена в середньому на одному верстаті;
- 2) вартість виготовленої продукції, що приходить на одного середньооблікового працівника;
- 3) час на виробництво запланованого обсягу продукції;
- 4) номенклатура продукції, що випускається;
- 5) асортимент продукції, що випускається.

6. *Заробітна плата – це:*

- 1) заробіток у вигляді винагород, інших заохочувальних і компенсаційних виплат;
- 2) будь-який заробіток, що залежить від результатів праці працівника і визначається тарифними ставками, розцінками, посадовими окладами;
- 3) будь-який заробіток, що за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану роботу або надані послуги;
- 4) виражена у грошовій формі частина суспільного продукту, яка надходить в особисте споживання працівників відповідно до кількості та якості витраченої ними праці;
- 5) установлений державою розмір заробітної плати, нижче якого не може здійснюватись оплата за фактично виконану роботу.

7. *Сума грошей, яка нарахована і одержана працівником за виконану ним роботу, називається заробітною платою:*

- 1) реальною;
- 2) номінальною;

- 3) мінімальною;
- 4) розрахунковою;
- 5) фактичною.

8. До основних функцій заробітної плати як економічної категорії належать:

- 1) відтворювальна;
- 2) стимулююча;
- 3) соціальна;
- 4) регулююча;
- 5) всі відповіді правильні.

9. Встановлення залежності рівня заробітної платні від кількості, якості та результатів праці – це функція заробітної плати:

- 1) відтворювальна;
- 2) стимулююча;
- 3) соціальна;
- 4) регулююча;
- 5) політична.

10. Забезпечення соціальної справедливості, однакової винагороди за однакову працю – це функція заробітної плати:

- 1) відтворювальна;
- 2) стимулююча;
- 3) соціальна;
- 4) регулююча;
- 5) політична.

Практичні ситуації та задачі:

Задача 1.

Підприємство протягом місяця виробило продукції на суму 1 260 000 грн. Середньоспискова чисельність працівників – 70 осіб.

Завдання: розрахуйте виробіток одного працівника за місяць; зробіть висновок щодо рівня продуктивності праці.

Задача 2.

У виробничому підрозділі працює 12 робітників. Річний фонд часу одного робітника – 1 980 годин. Обсяг робіт за рік – 9 900 м² продукції.

Завдання: розрахуйте нормативну трудомісткість одиниці продукції; зробіть висновки щодо ефективності організації праці.

Задача 3.

Розрахувати підвищення продуктивності праці порівняно з планом, якщо план випуску продукції – 920 тис. грн, чисельність працюючих – 210 чоловік, фактичний план виконано на 105%, а чисельність зменшилася на 5 чоловік.

Задача 4.

Середньоспирова чисельність персоналу підприємства у звітному році становила 250 чол. Обсяг виготовленої продукції становив 25570 тис. грн., у плановому році обсяг продукції заплановано на рівні 26800 тис. грн., а продуктивність праці планується підвищити на 6%.

Визначити: 1) рівень продуктивності праці у звітному і плановому роках; 2) чисельність персоналу необхідну для виконання запланованого обсягу робіт.

Тема 5: Узагальнюючі економічні показники діяльності підприємств

Питання для обговорення:

1. Розкрийте економічну сутність прибутку як основного фінансового результату діяльності підприємства.
2. Поясніть механізм формування балансового прибутку підприємства.
3. Охарактеризуйте основні принципи розподілу прибутку на сучасних підприємствах.
4. Дайте характеристику основним показникам рентабельності.
5. Поясніть сутність ліквідності підприємства.
6. Проаналізуйте поняття платоспроможності підприємства.

Тестові завдання:

1. Прибуток підприємства залежить від:

- 1) ціни продукції, яка випускається;
- 2) витрат на виробництво продукції;
- 3) законів ринкового ціноутворення;
- 4) заробітної плати працівників підприємства;

5) ціни та витрат на продукцію.

2. *Головним критерієм оцінки господарської діяльності підприємства є:*

- 1) вартість основних виробничих фондів;
- 2) динаміка зміни собівартості продукції;
- 3) середньорічна вартість оборотних коштів;
- 4) оцінка витрат підприємства;
- 5) прибуток, рентабельність підприємства.

3. *Основні фактори, які впливають на чистий прибуток це:*

- 1) обсяг виручки від реалізації продукції та величина податку на прибуток;
- 2) рівень рентабельності та собівартості будівельної продукції;
- 3) величина попиту на продукцію;
- 4) рівень конкуренції на ринку;
- 5) закони зростання потреб.

4. *Кошторисний рівень рентабельності розраховують як:*

- 1) відношення кошторисної вартості об'єкта до суми планового прибутку;
- 2) відношення суми планового прибутку до кошторисної вартості об'єкта;
- 3) різниця планового прибутку і кошторисної вартості об'єкта;
- 4) відношення поточних активів до поточних зобов'язань;
- 5) відношення активів високої ліквідності до поточних зобов'язань.

5. *До якого виду прибутків відноситься загальний прибуток підприємства, одержаний від усіх видів діяльності, до його оподаткування і розподілу?*

- 1) операційний прибуток;
- 2) балансовий прибуток;
- 3) чистий прибуток;
- 4) розрахунковий прибуток;
- 5) кошторисний прибуток.

6. *При розрахунку загальної рентабельності капіталу який вид прибутку застосовується?*

- 1) операційний прибуток;

- 2) балансовий прибуток;
- 3) чистий прибуток;
- 4) розрахунковий прибуток;
- 5) кошторисний прибуток.

7. Коефіцієнт загальної ліквідності – це:

- 1) відношення поточних активів до поточних зобов'язань;
- 2) відношення активів високої ліквідності до поточних зобов'язань;
- 3) відношення поточних зобов'язань до активів високої ліквідності;
- 4) відношення суми планового прибутку до кошторисної вартості об'єкта;
- 5) відношення поточних активів до поточних зобов'язань.

8. Коефіцієнт платоспроможності – це:

- 1) відношення загальних зобов'язань підприємства до власного капіталу;
- 2) відношення власного капіталу до загальних зобов'язань підприємства;
- 3) відношення власного капіталу до зовнішніх зобов'язань підприємства;
- 4) відношення суми планового прибутку до кошторисної вартості об'єкта;
- 5) відношення зовнішніх зобов'язань підприємства до власного капіталу.

9. Функція прибутку при якій він здійснює регулювання розподілу ресурсів і доходів між суб'єктами господарської діяльності та галузями економіки – це:

- 1) стимулююча;
- 2) облікова;
- 3) розподільча;
- 4) регулююча;
- 5) контрольна.

10. Різниця між виручкою та матеріальними витратами, амортизаційними відрахуваннями у складі собівартості реалізованої продукції – це:

- 1) прибуток;
- 2) ціна;
- 3) рентабельність;
- 4) валовий дохід;
- 5) валові витрати.

Практичні ситуації та задачі:

Задача 1.

Визначити чистий прибуток заводу будівельних конструкцій, якщо обсяг випущеної продукції – 1400 тис. грн при собівартості 1300 тис. грн. Від реалізації продукції столярного цеху отримано 250 тис. грн за собівартості 150 тис. грн. Завод виплатив пеню на суму 12 тис. грн і погасив проценти за кредит 15 тис. грн. Податок на прибуток – 30%.

Задача 2.

Використавши дані першої задачі, визначити показники рентабельності продукції та виробництва ЗБК. Вартість основного та оборотного капіталу 500 тис. грн.

Задача 3.

Використавши дані першої задачі, розрахувати величину фонду споживання та фонду нагромадження, якщо вони формуються у співвідношенні 3:1.

Задача 4.

Чистий прибуток підприємства за рік становив 460 000 грн. Середньорічна вартість активів – 2 900 000 грн. Визначте коефіцієнт рентабельності активів та порівняйте його з нормативним значенням ($>0,14$).

Задача 5.

На певну дату підприємство має:

- грошові кошти – 125 000 грн,
- короткострокову дебіторську заборгованість – 215 000 грн,
- короткострокові фінансові інвестиції – 60 000 грн,
- короткострокові зобов'язання – 310 000 грн.

Визначте, чи є підприємство платоспроможним на звітну дату.

Задача 5.

Підприємство реалізувало продукції на 1 250 000 грн. Прибуток від реалізації становив 380 000 грн. Визначте рентабельність продажу та зробіть висновок щодо ефективності операційної діяльності.

Тема 6: Витрати на виробництво та ціноутворення в сучасних умовах

Питання для обговорення:

1. Розкрийте економічну сутність собівартості продукції.
2. Поясніть різницю між прямими та непрямими витратами.
3. Назвіть і охарактеризуйте основні чинники зниження собівартості продукції.
4. Проаналізуйте функції ціни в ринковій економіці.
5. Охарактеризуйте основні групи факторів ціноутворення (витрати, попит, конкуренція).
6. Порівняйте стратегії ціноутворення «зняття вершків», проникнення та середньоринкових цін.

Тестові завдання:

Тестові завдання

1. *Грошовий вираз усіх витрат на виробництво продукції – це показник:*

- 1) прибутку;
- 2) рентабельності;
- 3) ціни;
- 4) собівартості;
- 5) капіталу.

2. *Планова собівартість – це:*

- 1) витрати на виробництво продукції за даними бухгалтерського обліку;
- 2) витрати на виробництво продукції з урахуванням конкретних умов роботи будівельної організації, її технічної оснащеності;
- 3) витрати на виробництво продукції за даними управлінського обліку;
- 4) витрати на виробництво продукції за поточними чинними нормами, нормативами;

5) витрати в кошторисах матеріалів, конструкцій, витрати праці, часу.

3. *Ціна товару – це:*

1) грошовий вираз вартості товару;
2) грошова форма затрат праці, необхідної для виробництва продукції;

3) грошовий вираз витрат виробництва;

4) співвідношення усіх видів витрат;

5) виробнича собівартість плюс чистий дохід.

4. *Ціна як економічна категорія виконує функції:*

1) орієнтуючу, стимулюючу;

2) адміністративну, інноваційну;

3) відтворювальна, інноваційну;

4) регулюючу, інформаційну;

5) облікову, адміністративну.

5. *Функції ціни, що проявляється в перерозподілі капіталів, спрямуванні їх в ефективніші й прибутковіші галузі:*

1) адміністративна;

2) облікова;

3) розподільча;

4) інформаційна;

5) стимулююча.

6. *Здатність ціни заохочувати підприємства раціонально використовують виробничі можливості для отримання кращих остаточних результатів – це функція:*

1) адміністративна;

2) облікова;

3) розподільча;

4) інформаційна;

5) стимулююча.

7. *Грошовий вираз вартості товару – це:*

1) дохід;

2) прибуток;

3) ціна;

4) собівартість;

5) виручка від реалізації товару.

8. *Стратегія ціноутворення, яка означає встановлення цін на рівні конкурентів – це*

- 1) стратегія преміального ціноутворення;
- 2) стратегія середньо ринкових цін;
- 3) стратегія цінового лідерства;
- 4) стратегія ціни проникнення;
- 5) стратегія цінового прориву.

9. *Стратегія ціноутворення, яка означає встановлення цін на рівні нижчому від звичайного – це*

- 1) стратегія преміального ціноутворення;
- 2) стратегія середньо ринкових цін;
- 3) стратегія цінового лідерства;
- 4) стратегія ціни проникнення
- 5) стратегія цінового прориву.

10. *Фактори, які передбачають, що ціноутворення, орієнтоване на ринковий попит і оцінку інтенсивності попиту – це:*

- 1) фактори витрат;
- 2) фактори ціни;
- 3) фактори конкуренції;
- 4) фактори монополії;
- 5) фактори попиту.

Практичні ситуації та задачі:

Задача 1.

У звітному році собівартість товарної продукції склала 450,2 тис. грн., витрати на 1 грн. товарної продукції – 0,89 грн. У плановому році витрати на 1 грн. товарної продукції встановлені в розмірі 0,85 грн. Обсяг виробництва продукції збільшиться на 8%. Визначте собівартість товарної продукції планового року.

Задача 2.

Визначити, як вплине на сукупні витрати будівельного підприємства (у відсотках) зміна вартості по окремих елементах операційних витрат. Вихідні дані наведено в таблиці (графі 1-3).

Елементи витрат	Розмір за звітний період, тис. грн	Очікувані зміни		Частка елемента, %
		тис. грн	%	
1	2	3	4	5
Матеріальні витрати	2200	+264		
Витрати на оплату праці	800	+112		
Відрахування у соціальні фонди	316	+44,2		
Амортизація	444	-40		
Інші операційні витрати	240	-12		
Разом				

Задача 3.

Визначте економію на умовно-постійних витратах у результаті збільшення обсягу виробництва БМР, якщо: собівартість товарної продукції у базисному році 250 тис. грн.; питома вага умовно-постійних витрат 8%; темпи приросту обсягу товарної продукції в плановому році в порівнянні з базовим 15%; темпи приросту умовно-постійних витрат у зв'язку зі зростанням обсягу виробництва БМР 1,2%.

Задача 4.

Собівартість продукції будівельного підприємства в базовому періоді 380,5 тис. грн. У звітному періоді підвищилася продуктивність праці на 6% та середня заробітна плата на 4% за незмінного розміру постійних витрат. Питома вага оплати праці в собівартості будівельної продукції – 23%, постійних витрат – 20%. Визначте процент зниження собівартості та отриману економію під впливом вказаних чинників.

Тема 7. Економічне обґрунтування інвестиційної діяльності сучасних підприємств

Питання для обговорення:

1. Розкрийте сутність інвестицій та інвестиційної діяльності.
2. Поясніть мотиви інвестора під час прийняття рішення про вкладення капіталу.
3. Охарактеризуйте основні принципи визначення ефективності інвестиційних проєктів.
4. Порівняйте суспільну та комерційну ефективність інвестиційних проєктів.
5. Поясніть різницю між простими (статистичними) та динамічними методами оцінки інвестицій.
6. Охарактеризуйте сутність поняття “грошовий потік” у складі інвестиційного проєкту.

Тестові завдання:

1. Вкладання будь-яких видів майнових та інтелектуальних цінностей, що мають на меті отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту називаються:

- 1) інновації;
- 2) інвестиції;
- 3) капітальні вкладення;
- 4) банківські депозити;
- 5) дивіденди.

2. Майнові та інтелектуальні цінності, що вкладаються в підприємництво та інші види діяльності є:

- 1) результатами інвестиційної діяльності;
- 2) суб'єктами інвестиційної діяльності;
- 3) об'єктами інвестиційної діяльності;
- 4) стимулами для інвестиційної діяльності;
- 5) причинами інвестиційної діяльності.

3. Сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб держави щодо реалізації інвестицій - це:

- 1) інвестиційна діяльність;
- 2) комерційна діяльність;
- 3) виробнича діяльність;

4) господарська діяльність;

5) соціальна діяльність.

4. *Показники суспільної ефективності здійснення інвестиційного проекту розкривають:*

1) фінансові наслідки інвестування;

2) соціально-економічні наслідки інвестування;

3) гуманітарні наслідки інвестування;

4) комерційні наслідки інвестування;

5) абсолютні наслідки інвестування.

5. *Принцип позитивності та максимум ефекту інвестиційних проектів означає:*

1) проведення передінвестиційних досліджень до припинення його функціонування;

2) порівняння альтернативних варіантів переваги надаються проекту з найбільшим значенням ефекту;

3) моделювання грошових потоків, включаючи усі зв'язки із здійснення проекту грошових надходжень та витрат;

4) врахування усіх найбільш істотних наслідків проекту, наявність різних учасників проекту;

5) врахування впливу оборотного капіталу, інфляції, невизначеностей та ризиків.

6. *Розгляд проекту протягом усього його життєвого циклу означає:*

1) проведення передінвестиційних досліджень до припинення його функціонування;

2) порівняння альтернативних варіантів переваги надаються проекту з найбільшим значенням ефекту;

3) моделювання грошових потоків, включаючи усі зв'язки із здійснення проекту грошових надходжень та витрат;

4) врахування усіх найбільш істотних наслідків проекту, наявність різних учасників проекту;

5) врахування впливу оборотного капіталу, інфляції, невизначеностей та ризиків.

7. *Середня ставка доходу означає:*

1) відносну доходність проекту;

- 2) порівняння альтернативних варіантів інвестиційних проектів;
- 3) середньорічну рентабельність інвестицій;
- 4) аналіз впливу оборотного капіталу, інфляції, невизначеностей та ризиків;
- 5) впровадження нових прогресивних технологій за допомогою яких можна підвищити рівень механізації.

8. *Період часу, впродовж якого до інвестора має повернутися вкладений капітал у формі чистого прибутку та амортизаційних відрахувань – це:*

- 1) середня ставка доходу;
- 2) коефіцієнт дисконтування;
- 3) індекс доходності;
- 4) чиста теперішня вартість;
- 5) термін окупності.

9. *Дисконтована вартість чистого грошового потоку від проекту на одиницю інвестицій – це:*

- 1) середня ставка доходу;
- 2) коефіцієнт дисконтування;
- 3) індекс доходності;
- 4) чиста теперішня вартість;
- 5) термін окупності.

10. *Показники комерційної ефективності здійснення інвестиційного проекту розкривають:*

- 1) фінансові наслідки інвестування;
- 2) соціально-економічні наслідки інвестування;
- 3) гуманітарні наслідки інвестування;
- 4) відносні наслідки інвестування;
- 5) абсолютні наслідки інвестування.

Практичні ситуації та задачі:

Задача 1.

Будівельна компанія інвестує 800 000 грн у проект.

Дисконтований грошовий потік за весь період експлуатації становить **1 050 000 грн.**

Розрахувати індекс доходності та зробити висновок про доцільність проекту.

Задача 2.

Підприємство інвестувало 1 200 000 грн, середньорічний чистий прибуток за період реалізації становить 240 000 грн, тривалість проекту – 5 років.

Розрахувати середню ставку доходу.

Задача 3.

В інвестиційну компанію представлені для розгляду й оцінки бізнес-плани двох альтернативних проектів, для дисконтування сум грошових потоків прийнято ставку, відповідно, 10 та 12%. Інші вихідні дані приведені в таблиці.

Показники	Проект А	Проект Б
Сума грошового потоку, млн. грн:		
1-й рік	10	4
2-й рік	6	5
3-й рік	4	6
Обсяг інвестицій, млн. грн	14	13,4
Період реалізації проекту, років	3	4

Визначити чистий приведений дохід, індекс прибутковості, період окупності по проектах А і Б і зробити висновок щодо їх ефективності.

Задача 4.

Визначити термін окупності та середню ставку доходу інвестицій за вихідними даними таблиці:

Станом на кінець року	Інвестиції	Чисті доходи	У тому числі	
			Амортизаційні відрахування	Чистий прибуток
1	12000			
2	4000			
3		5000	3000	
4		5150	2750	
5		5100	2600	
6	2000	5420	2870	
7		4900	2500	
8		4680	2380	

Змістовний модуль 2. Теоретико-методологічні засади менеджменту в будівництві

Тема 8. Теоретичні основи, технологія та техніка менеджменту в будівництві

Питання для обговорення:

1. Поясніть сутність менеджменту та його відмінність від управління.
2. Охарактеризуйте менеджмент як науку, мистецтво, практику та процес.
3. Розкрийте зміст стратегічних і тактичних цілей менеджменту.
4. Назвіть і проаналізуйте основні задачі менеджменту.
5. Охарактеризуйте види менеджменту (загальний, операційний, фінансовий, стратегічний).
6. Оцініть застосування функціонального, системного, ситуаційного та процесного підходів у менеджменті.

Тестові завдання:

1. *Що є головною відмінністю між поняттями «управління» та «менеджмент»?*
  - 1) менеджмент охоплює лише технічні системи;
  - 2) управління – це дія лише в межах організації;
  - 3) менеджмент – це управління людьми;
  - 4) управління включає лише планування;
  - 5) менеджмент застосовується тільки в будівництві.
2. *Що є головною метою менеджменту в організації?*
  - 1) максимальне навантаження працівників;
  - 2) вирішення особистих завдань керівника;
  - 3) отримання прибутку шляхом раціонального управління ресурсами;
  - 4) мінімізація участі працівників в управлінні;
  - 5) використання виключно автоматизованих технологій.
3. *Який з підходів у менеджменті розглядає організацію як сукупність взаємозалежних елементів?*
  - 1) ситуаційний;
  - 2) процесний;
  - 3) системний;

4) функціональний;

5) психологічний.

4. До якого виду менеджменту належить діяльність, пов'язана з формуванням місії підприємства?

1) операційний;

2) фінансовий;

3) стратегічний;

4) загальний;

5) логістичний.

5. Який вид цілей орієнтований на довгостроковий розвиток підприємства?

1) тактичні;

2) маркетингові;

3) соціальні;

4) стратегічні;

5) адміністративні.

6. Який з підходів у менеджменті базується на залежності методів управління від конкретних обставин?

1) функціональний;

2) ситуаційний;

3) процесний;

4) системний;

5) ієрархічний.

7. Що є основним об'єктом менеджменту?

1) ринок;

2) клієнт;

3) система, якою керують;

4) документація;

5) керівник.

8. Який вид менеджменту пов'язаний з підбором кадрів та нарахуванням зарплати?

1) стратегічний;

2) операційний;

3) загальний;

4) фінансовий;

5) соціальний.

9. Яке твердження найточніше характеризує менеджмент як науку?

- 1) це лише інтуїція та досвід керівника;
- 2) це система прийняття адміністративних рішень;
- 3) це практика ухвалення рішень без теоретичного підґрунтя;
- 4) це галузь знань із власною теорією, об'єктом і методикою;
- 5) це виключно процес делегування повноважень.

10. Який підхід у менеджменті передбачає послідовність дій: планування, організація, мотивація, контроль?

- 1) системний;
- 2) процесний;
- 3) ситуаційний;
- 4) функціональний;
- 5) лінійний.

Практичні ситуації та задачі:

Ситуація 1.

У будівельній компанії виникла проблема: працівники бригади систематично не дотримуються технологічної дисципліни. Менеджер має обрати підхід до вирішення ситуації: функціональний, системний, ситуаційний, процесний.

Завдання: обрати найбільш доцільний підхід і коротко обґрунтувати вибір на основі матеріалу лекції.

Ситуація 2.

Підприємство планує вийти на новий ринок, розробити довгострокову стратегію і сформуванати нову систему мотивації персоналу.

Питання: який вид менеджменту (загальний, операційний, фінансовий, стратегічний) є провідним у цій ситуації? Які управлінські дії повинні бути виконані?

Ситуація 3.

У компанії виникла необхідність: підвищити продуктивність праці, зменшити собівартість продукції, впровадити нову технологію, розширити ринок збуту.

Завдання: розподілити цілі за видами: технологічні, економічні, виробничі, адміністративні, маркетингові, науково-технічні, соціальні.

Ситуація 4.

Розгляньте ситуацію: підприємство має високий рівень соціальної напруги, працівники незадоволені умовами праці, часто змінюється персонал, низька мотивація та слабка співпраця між підрозділами.

Питання: яка модель управління (європейська, шведська, американська, японська, українська) є найбільш придатною для подолання цих проблем? Пояснити свій вибір.

Тема 9. Структура управління підприємством. Процес і методи управління підприємством

Питання для обговорення:

1. Поясніть сутність організаційної структури управління підприємства.
2. Охарактеризуйте етапи організаційного проектування.
3. Назвіть та поясніть основні вимоги до організаційної структури (адаптивність, перспективність, спеціалізація, узгодженість, ефективність, простота, еластичність).
4. Порівняйте економічні, організаційно-адміністративні та соціально-психологічні методи управління.
5. Охарактеризуйте економічні методи менеджменту.
6. Назвіть групи організаційно-адміністративних методів (регламентуючі, розпорядчі, дисциплінарні)

Тестові завдання:

1. Який етап організаційного проектування передбачає визначення співвідношення повноважень різних посад?

- 1) управління;
- 2) координація;
- 3) ініціювання;
- 4) структурування;
- 5) розподіл функцій.

2. Яка основна вимога до організаційної структури означає здатність пристосовуватись до змін у зовнішньому середовищі?

- 1) перспективність;
- 2) узгодженість;
- 3) адаптивність;
- 4) ефективність;
- 5) простота.

3. Який із принципів побудови організаційної структури означає здатність до розвитку?

- 1) перспективність;
- 2) спеціалізація;
- 3) простота;
- 4) еластичність;
- 5) узгодженість.

4. Який метод управління реалізується через заробітну плату та матеріальне заохочення?

- 1) планування;
- 2) фінансування;
- 3) економічне стимулювання;
- 4) ціноутворення;
- 5) кредитування.

5. Що є основою організаційно-адміністративних методів управління?

- 1) ціноутворення;
- 2) економічна мотивація;
- 3) організаційні відносини;
- 4) психологічна сумісність;
- 5) соціальні потреби.

6. До якої групи методів належить регламентування, нормування та інструктування?

- 1) дисциплінарного впливу;
- 2) соціально-психологічних;
- 3) організаційно-адміністративних;
- 4) економічних;
- 5) управлінських комунікацій.

7. Який із методів є найжорсткішим типом організаційного впливу?

- 1) інструктування;
- 2) регламентування;
- 3) нормування;
- 4) делегування;
- 5) планування.

8. Що є метою розпорядчих методів управління?

- 1) формування стратегії підприємства;
- 2) узгодження інтересів підрозділів;
- 3) вирішення конкретних ситуацій;
- 4) стимулювання праці;
- 5) розробка регламентів.

9. Що належить до економічних методів управління, застосовуваних державою?

- 1) планування та інструктування;
- 2) кредитування та фінансування;
- 3) система пільг, податків і економічні санкції;
- 4) організаційні зв'язки;
- 5) мотивація персоналу.

10. Який етап побудови організаційної структури передбачає делегування повноважень?

- 1) ініціювання;
- 2) координація;
- 3) управління;
- 4) регламентування;
- 5) коригування.

Практичні ситуації та задачі:

Ситуація 1.

На підприємстві відсутня чітка система делегування повноважень, співробітники не розуміють свої посадові обов'язки, спостерігається дублювання функцій.

Завдання: визначити, на якому етапі організаційного проектування допущено помилки; запропонувати, які принципи побудови структури необхідно врахувати для усунення проблем.

Ситуація 2.

У колективі виникла ситуація: працівники не дотримуються трудової дисципліни, спостерігаються часті порушення інструкцій та технологічних вимог.

Питання:

1. Які групи організаційно-адміністративних методів слід застосувати?
2. Які саме засоби з кожної групи будуть найбільш ефективними?

Ситуація 3.

Підприємство прагне підвищити зацікавленість працівників у результатах роботи. Є можливість використати такі інструменти: фонд соціального розвитку, фонд оплати праці, система преміювання, кредитування, ціноутворення.

Завдання: визначити, які з наведених інструментів належать до економічних методів управління, та пояснити, як їх застосування вплине на мотивацію колективу.

Ситуація 4.

У трудовому колективі спостерігається зниження продуктивності праці через погіршення психологічного клімату: відсутність довіри, конфлікти, низький рівень співпраці. Потрібно:

1. Визначити, які соціально-психологічні методи управління слід застосувати керівнику.
2. Обґрунтувати, які саме прийоми (переконання, виховання, моральне стимулювання, стиль керівництва) є найдоречнішими в даній ситуації.

Тема 10. Стратегічний менеджмент у системі управління підприємством

Питання для обговорення:

1. Поясніть сутність стратегічного управління.
2. Назвіть основні принципи стратегічного управління
3. Охарактеризуйте етапи процесу стратегічного управління.

4. Розкрийте взаємозв'язок трьох ключових елементів стратегічного управління: стратегія організації, організаційна структура, організаційна культура.

5. Поясніть сутність стратегічного вибору.

6. Що таке конкурентні переваги підприємства?

Тестові завдання:

1. *Що є головною метою стратегічного управління?*

- 1) досягнення максимальної кількості продажу;
- 2) формування цінової політики підприємства;
- 3) створення динамічної системи управління, що забезпечує довгострокову конкурентоспроможність;
- 4) мінімізація витрат на виробництво;
- 5) розробка тимчасових рішень у кризових умовах.

2. *До якого виду середовища відносяться політичні, економічні та соціальні фактори?*

- 1) виробниче середовище;
- 2) внутрішнє середовище;
- 3) маркетингове середовище;
- 4) зовнішнє середовище;
- 5) конкурентне середовище.

3. *Яка функція НЕ належить до стратегічного управління?*

- 1) мотивація працівників за досягнення стратегічних результатів;
- 2) поточне оперативне планування щоденної роботи;
- 3) планування стратегії;
- 4) контроль за реалізацією стратегії;
- 5) організація виконання стратегічних планів.

4. *Що з наведеного є принципом стратегічного управління?*

- 1) жорстка ієрархія управління;
- 2) стандартизація процедур;
- 3) безперервність;
- 4) централізація прийняття рішень;
- 5) орієнтація на минулий досвід

5. *Який елемент не входить до системи стратегічного управління організації?*

- 1) стратегія;
- 2) організаційна структура;
- 3) організаційна культура;
- 4) фінансова звітність;
- 5) місія.

6. *Що є першим етапом процесу стратегічного управління?*

- 1) аналіз фінансових результатів;
- 2) контроль за реалізацією стратегії;
- 3) визначення місії та цілей;
- 4) вибір стратегічних альтернатив;
- 5) розробка бюджету.

7. *Внутрішня конкурентна перевага підприємства базується на:*

- 1) наявності реклами;
- 2) технологічних характеристиках продукту;
- 3) організації внутрішніх процесів та ефективному менеджменті;
- 4) рівні іміджу підприємства;
- 5) географічному розташуванні.

8. *Яке визначення найточніше відображає суть поняття «стратегія»?*

- 1) сукупність щоденних завдань;
- 2) інструмент управління персоналом;
- 3) комплексний план досягнення місії та цілей організації;
- 4) список рекламних заходів;
- 5) форма звітності про діяльність.

9. *Який критерій є головним при оцінці ефективності стратегії?*

- 1) час реалізації;
- 2) обсяг фінансування;
- 3) досягнення цілей організації
- 4) кількість працівників;
- 5) рівень заробітної плати.

10. *Що є характерною рисою стратегічного контролю?*

- 1) визначення рівня зарплати працівників;
- 2) контроль правильності виконання поточних завдань;

3) аналіз відповідності стратегії зовнішньому середовищу та цілям;

4) визначення обсягу продукції;

5) перевірка технічного стану обладнання.

Практичні ситуації та задачі:

Ситуація 1.

Підприємство планує розширення діяльності, вихід на нові ринки та оновлення виробничих потужностей. Керівництво має визначити місію, довгострокові та короткострокові цілі.

Завдання:

1. Сформулювати можливу місію підприємства.
2. Розподілити запропоновані цілі на довгострокові та короткострокові.
3. Пояснити, як ці цілі пов'язані з місією.

Ситуація 2.

Будівельне підприємство готується до розробки стратегії. Відомо, що зовнішні чинники включають економічні, політичні, технологічні, соціальні та екологічні умови, а внутрішні – структуру, персонал, ресурси та культуру.

Потрібно: розподілити наведені фактори за групами зовнішнього і внутрішнього середовища; визначити, які з них є найбільш критичними для стратегічного планування.

Ситуація 3. Організація розглядає такі можливі стратегічні альтернативи: зниження витрат виробництва; вихід на новий ринок; розширення асортименту; укрупнення підприємства через злиття.

Завдання:

1. Оцінити кожну альтернативу за критеріями: відповідність цілям, можливість реалізації, рівень ризику, ресурсні можливості.
2. Обрати одну стратегію та обґрунтувати вибір.

Ситуація 4.

Підприємство має такі характеристики: низькі витрати виробництва; власні унікальні технології; відомий бренд; доступ до дешевої сировини; висока продуктивність праці.

Потрібно: розподілити наведені характеристики на *внутрішні* та *зовнішні* конкурентні переваги; пояснити, які з них забезпечують стійкі стратегічні позиції у довгостроковій перспективі.

Тема 11. Маркетинг-менеджмент у будівництві

Питання для обговорення:

1. Розкрийте сутність маркетингу як системи управління будівельною організацією.
2. Поясніть роль ситуаційного аналізу у маркетинг-менеджменті будівельних організацій.
3. Охарактеризуйте основні етапи циклічного управління на принципах маркетингу.
4. Назвіть і поясніть основні функції маркетингової діяльності.
5. Порівняйте відмінності між основними концепціями маркетингу: виробничою, продуктовою, комерційною, індивідуального маркетингу та соціального маркетингу.
6. Поясніть сутність стратегій охоплення ринку (недиференційований, диференційований, концентрований маркетинг).

Тестові завдання:

1. Яке основне призначення маркетингу в системі управління будівельною організацією?

- 1) контроль за якістю будівельних матеріалів;
- 2) організація технічного нагляду за об'єктам;
- 3) пошук нових земельних ділянок під забудову;
- 4) максимізація прибутку через вивчення і вплив на ринок;
- 5) зменшення витрат на транспорт.

2. Що є головним принципом маркетингового підходу до управління будівельною організацією?

- 1) зниження собівартості;
- 2) автоматизація виробничих процесів;
- 3) орієнтація на потреби потенційного споживача;
- 4) контроль якості продукції
- 5) максимізація обсягів будівництва.

3. Що таке ситуаційний аналіз у будівельній організації?

- 1) аналіз проектної документації;
- 2) перевірка дотримання будівельних норм;
- 3) регулярна оцінка стану організації з урахуванням зовнішнього середовища;
- 4) оцінка якості виконаних робіт;
- 5) перевірка кваліфікації будівельників.

4. Який критерій економічної ефективності використовують у маркетингу будівельної організації?

- 1) кількість об'єктів у роботі;
- 2) максимальний вклад підрозділу в прибуток або мінімізація витрат;
- 3) час завершення об'єктів;
- 4) розмір заробітної плати працівників;
- 5) обсяг закуплених матеріалів.

5. Яке з нижченаведеного НЕ є етапом циклічного управління будівельною організацією на принципах маркетингу?

- 1) ситуаційний аналіз;
- 2) маркетинговий синтез;
- 3) погодження технічного завдання;
- 4) стратегічне планування;
- 5) маркетинговий контроль.

6. Що є метою маркетингового синтезу?

- 1) звітність перед податковими органами;
- 2) визначення графіка будівництва;
- 3) встановлення цін на матеріали;
- 4) визначення цілей стратегічного розвитку організації;
- 5) підбір кадрів.

7. Яке завдання НЕ належить до стратегічного планування маркетингу?

- 1) визначення маркетингової стратегії;
- 2) прийняття рішення про розробку тактики;
- 3) аналіз витрат на будівництво;
- 4) вибір кращої стратегії;
- 5) досягнення обраної мети.

8. У чому полягає сутність тактичного планування маркетингу?

- 1) у складанні архітектурних проектів;
- 2) у розробці оперативного плану конкретних дій;
- 3) у веденні бухгалтерського обліку
- 4) у виборі місця розташування офісу;
- 5) у розподілі прибутку.

9. Яке основне завдання маркетингового контролю?

- 1) розподіл завдань між підрядниками;
- 2) контроль дотримання техніки безпеки;
- 3) контроль виконання стратегічних і тактичних планів;
- 4) перевірка екологічної безпеки;
- 5) контроль ведення діловодства.

10. Що включає стратегічний контроль у маркетинговій діяльності будівельної організації?

- 1) погодження річного бюджету;
- 2) оцінку стану технічного забезпечення;
- 3) проведення маркетингової ревізії;
- 4) розрахунок заробітної плати;
- 5) ведення ділової переписки.

Практичні ситуації та задачі:

Ситуація 1.

Будівельне підприємство проводить ситуаційний аналіз. За результатами перевірки визначено: із 20 підрозділів виробничої інфраструктури лише 13 повністю відповідають вимогам споживачів; у сфері соціальної інфраструктури 4 із 7 підрозділів ефективно забезпечують потреби персоналу.

Завдання:

1. Визначити частку підрозділів, які готові забезпечувати вимоги ринку.
2. Зробити висновок про рівень внутрішньої готовності підприємства.
3. Пояснити, як це вплине на стратегічне планування.

Ситуація 2.

Будівельне підприємство планує вивести на ринок новий вид послуг. Воно має такі характеристики: висока конкуренція на ринку; споживачі орієнтуються на якість і індивідуальні рішення; існує загроза втрати позицій через появу нових конкурентів; попит у сегменті відносно стабільний.

Потрібно: визначити, яка концепція маркетингу (виробнича, продуктова, комерційна, індивідуальна чи соціальна) буде найефективнішою; обґрунтувати вибір.

Ситуація 3.

Підприємство збирає інформацію про потенційних клієнтів. Дані включають: тип замовника (фізична чи юридична особа); обсяг замовлень; географічне розташування; тип потрібної будівельної послуги; рівень доходу замовника; періодичність співпраці.

Завдання:

1. Розподілити ці показники за критеріями сегментації ринку.
2. Обрати один цільовий сегмент і пояснити, чому саме він є перспективним.

Ситуація 4.

Підприємство прагне збільшити частку на локальному ринку. Його дані: продукція має середній рівень конкурентоспроможності; ціни – вищі за середньоринкові; реклама використовувалась обмежено; попит нестабільний і залежить від сезонності.

Завдання: які рішення слід прийняти щодо: ціноутворення, реклами, удосконалення продукції; обґрунтувати логіку вибору.

Тема 12. Інноваційний менеджмент в будівництві

Питання для обговорення

1. Поясніть економічну сутність інновацій.
2. Назвіть основні типи інновацій за класифікацією Й. Шумпетера.
3. Охарактеризуйте класифікацію інновацій за: предметним змістом, сферами застосування, масштабом новизни, ступенем матеріальної відчутності.

4. Розкрийте сутність інноваційного менеджменту як науки, діяльності та процесу.

5. Поясніть принципи адаптивності та динамічності інноваційного менеджменту.

6. Назвіть ключові напрями інноваційного процесу в будівництві.

Тестові завдання:

1. *Хто вперше увів термін «інновація» як рушійну силу економічного розвитку?*

- 1) А. Маршалл;
- 2) Й. Шумпетер;
- 3) А. Сміт;
- 4) М. Портер;
- 5) П. Друкер.

2. *Яка з наведених характеристик не належить до основних властивостей інновації?*

- 1) новизна;
- 2) економічна доцільність;
- 3) корисність;
- 4) масовість;
- 5) технічна спроможність.

3. *Що є інновацією згідно з визначенням у сучасному менеджменті?*

- 1) лише новий товар;
- 2) результат лише фундаментальних досліджень;
- 3) кінцевий результат, втілений у нові продукти, технології чи методи управління;
- 4) ідея, що має потенціал бути реалізованою;
- 5) тільки патент або ліцензія.

4. *Що з наведеного є прикладом радикальної інновації?*

- 1) покращення конструкції вже існуючого виробу;
- 2) новий колір упаковки;
- 3) створення технології, що формує нову галузь виробництва;
- 4) раціоналізаторська пропозиція;
- 5) оптимізація процесу закупівель.

5. *Яка форма інновацій класифікується за ступенем новизни?*

- 1) радикальні, ординарні, поліпшуючі;
- 2) продуктові, процесні, організаційні;
- 3) технологічні, ринкові, соціальні;
- 4) фундаментальні, прикладні;
- 5) виробничі, економічні, екологічні.

6. *Що таке «новація»?*

- 1) результат втілення інновації у виробництво;
- 2) інтелектуальна власність;
- 3) ідея, що стала новим продуктом, процесом чи методом;
- 4) винахід, який пройшов випробування;
- 5) фундаментальне відкриття.

7. *Яке з наведеного визначає винахід?*

- 1) новий спосіб збуту товарів;
- 2) новий продукт, що має соціальний ефект;
- 3) нове технічне або технологічне рішення;
- 4) становлення природної закономірності;
- 5) відкриття у галузі гуманітарних наук.

8. *До якої групи належить інновація, що орієнтована на нові або вдосконалені продукти?*

- 1) процесні;
- 2) продуктові;
- 3) управлінські;
- 4) екологічні;
- 5) правові.

9. *Який ефект не враховується під час класифікації інновацій за видом ефекту?*

- 1) науково-технічний;
- 2) економічний;
- 3) політичний;
- 4) соціальний;
- 5) екологічний.

10. *Яка характеристика НЕ належить до класифікаційної ознаки «ступінь матеріальної відчутності»?*

- 1) процесні;
- 2) продуктові;

- 3) ринкові;
- 4) об'єкти інтелектуальної власності;
- 5) технологічні.

Практичні ситуації та задачі:

Ситуація 1.

Підприємство впровадило: нову технологію виконання робіт; систему цифрового моніторингу якості; легкі інноваційні конструкції для зменшення ваги споруд; новий метод організації будівельних бригад.

Потрібно:

1. Віднести кожний приклад до відповідного виду інновацій за класифікацією (продуктові, технологічні, управлінські, ринкові).
2. Пояснити, які з них належать до радикальних, ординарних або поліпшуючих.

Ситуація 2.

Будівельне підприємство працює в умовах: нестабільної політичної ситуації; швидкого розвитку інформаційних технологій; високої конкуренції; дефіциту кваліфікованих кадрів; жорстких екологічних вимог.

Завдання:

1. Розподілити зазначені фактори на макросередовище та мікросередовище.
2. Визначити, які фактори створюють нові можливості, а які загрози для інноваційної діяльності.

Ситуація 3.

У реалізації великого будівельного проєкту беруть участь: проєктні інститути, виробники матеріалів, будівельно-монтажні організації, транспортні компанії, банки, місцеві органи влади.

Потрібно:

1. Пояснити, чому кооперація є необхідною в інноваційному процесі будівництва.
2. Визначити, які вигоди отримує кожний учасник у такій взаємодії.
3. Пояснити, які ризики можуть виникати через складність коопераційних зв'язків.

Ситуація 4.

Підприємство прагне підвищити інноваційну активність. Воно планує: скоротити термін будівництва; знизити матеріаломісткість; підвищити енергозбереження; упровадити прогресивні форми організації праці; вийти на нові ринки збуту.

Завдання:

1. Визначити, які з перелічених заходів відповідають напрямкам інноваційного процесу в будівництві.
2. Пояснити, як кожний напрямок може підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Тема 13. Кадровий менеджмент у будівництві

Питання для обговорення:

1. У чому полягає роль управління трудовими ресурсами на сучасному підприємстві?
2. Які закономірності та принципи управління персоналом є ключовими для ефективного функціонування підприємства?
3. Які умови необхідні, щоб група людей стала згуртованим трудовим колективом?
4. Особливості управлінської праці: чим управлінська праця відрізняється від виробничої?
5. Порівняйте два основних способи добору: внутрішнє висування та залучення кандидатів із зовнішнього ринку праці.
6. Яку роль відіграє кадрова політика у формуванні довгострокової конкурентоспроможності підприємства?

Тестові завдання:

1. Що є основним завданням управління трудовими ресурсами на рівні підприємства?

- 1) збільшення прибутку за будь-яку ціну;
- 2) використання тільки кваліфікованої робочої сили;
- 3) підвищення ефективності використання трудового потенціалу;
- 4) розвиток лише адміністративного персоналу;
- 5) скорочення кількості працівників.

2. *Що відноситься до якісної характеристики кадрового потенціалу підприємства?*

- 1) облікова чисельність працівників;
- 2) явочна чисельність;
- 3) кваліфікаційна відповідність працівників;
- 4) кількість відпрацьованих годин;
- 5) середньооблікова чисельність.

3. *Який з перелічених принципів є загальним принципом управління персоналом?*

- 1) контроль і санкції;
- 2) причетність;
- 3) максимізація прибутку;
- 4) стабільність кадрів;
- 5) авторитарність.

4. *Який суб'єкт управління персоналом є зовнішнім?*

- 1) керівник підрозділу;
- 2) лінійний менеджер;
- 3) профспілка;
- 4) начальник відділу кадрів;
- 5) неформальний лідер.

5. *До якої мети організації відноситься забезпечення заданого науково-технічного рівня продукції?*

- 1) економічної;
- 2) виробничо-комерційної;
- 3) соціальної;
- 4) науково-технічної;
- 5) управлінської.

6. *Що є об'єктом у системі управління персоналом?*

- 1) власники підприємства;
- 2) профспілкові організації;
- 3) працівники, які реалізують функції управління;
- 4) діяльність з підбору, оцінки, навчання персоналу;
- 5) закони ринку праці.

7. *Яка умова НЕ є обов'язковою для перетворення групи в справжній колектив?*

- 1) тимчасова зайнятість;
- 2) спільна суспільно-корисна діяльність;
- 3) внутрігруповий розподіл праці;
- 4) ціннісно-орієнтаційна єдність;
- 5) групова емоційна ідентифікація.

8. Який соціально-психологічний фактор має великий вплив на ефективність діяльності колективу?

- 1) заробітна плата;
- 2) преміювання;
- 3) соціальний мікроклімат;
- 4) посадові інструкції;
- 5) рівень автоматизації.

9. Що включає кадрова політика сучасних підприємств?

- 1) використання лише зовнішніх кандидатів;
- 2) формування резерву лише для робітничих посад;
- 3) оцінка, розстановка, підготовка кадрів;
- 4) уникнення підвищення кваліфікації;
- 5) встановлення штрафних санкцій.

10. Що є основною метою державної системи зайнятості населення?

- 1) контроль над міграцією робочої сили;
- 2) максимізація бюджетного навантаження;
- 3) раціональна зайнятість та працевлаштування;
- 4) мінімізація освітніх програм;
- 5) зниження соціальної активності населення.

Практичні ситуації та задачі:

Ситуація 1.

Підприємство збільшує обсяги виробництва на 15 % у наступному році. Кількість управлінських працівників зараз – 40 осіб.

Розрахуйте потребу в додаткових управлінських кадрах, якщо норматив чисельності зростає пропорційно до обсягів виробництва.

Вкажіть, скільки нових фахівців потрібно залучити та які фактори можуть коригувати цей розрахунок.

Ситуація 2.

На підприємстві працює 150 осіб, з них:
20% – висококваліфіковані спеціалісти;
50 % – середній рівень кваліфікації;
30 % – низький рівень.

Підприємство планує впровадження інноваційного обладнання, що потребує 40 % працівників високої кваліфікації.

Визначте: яку кількість працівників потрібно підвищити в кваліфікації; чи потрібний додатковий набір, і на скільки осіб.

Ситуація 3.

У попередньому році на підприємстві було звільнено 28 працівників, а середньооблікова чисельність становила 210 осіб. Потрібно: визначити коефіцієнт плинності кадрів; оцінити можливі соціально-психологічні причини високої/низької плинності; запропонувати 3 заходи для зміцнення кадрового потенціалу.

Ситуація 4.

На вакантну посаду начальника відділу претендують три кандидати. Підприємство визначило критерії (у балах від 1 до 5): досвід роботи; лідерські якості; уміння приймати рішення; відповідність корпоративній культурі.

Кандидат А: 5, 4, 3, 5

Кандидат Б: 3, 5, 5, 4

Кандидат В: 4, 3, 4, 3

Необхідно:

1. розробити метод оцінки (вагові коефіцієнти або інший підхід);
2. визначити найкращого кандидата;
3. аргументувати вибір.

Тема 14. Фінансовий менеджмент у системі управління підприємством

Питання для обговорення:

1. У чому полягає роль фінансового менеджменту в системі управління підприємством?
2. Які складові формують систему фінансового менеджменту (операційний, інвестиційний, фінансовий менеджмент)?
3. Які основні принципи фінансового менеджменту виокремлюють (системність, цільова спрямованість, диверсифікація, стратегічність)?
4. Які функції виконує фінансовий менеджер і як вони забезпечують ефективність управління?
5. Чому управління грошовими потоками є ключовим елементом фінансової стабільності підприємства?
6. Платіжний календар як інструмент оперативного фінансового планування.

Тестові завдання:

1. *Що є головною метою фінансового менеджменту на підприємстві?*
  - 1) зменшення витрат підприємства;
  - 2) зростання чисельності працівників;
  - 3) збільшення ринкової вартості підприємства;
  - 4) оптимізація кількості виробничих процесів;
  - 5) встановлення нових податкових ставок.
2. *Яке завдання фінансового менеджменту є пріоритетним?*
  - 1) вивчення конкурентів;
  - 2) оптимізація кадрової політики;
  - 3) прийняття обґрунтованих фінансових рішень;
  - 4) збільшення обсягу складських запасів;
  - 5) розробка технічних інновацій.
3. *Що входить до складу фінансових ресурсів підприємства?*
  - 1) матеріальні активи;
  - 2) нематеріальні активи;
  - 3) грошові кошти, спрямовані на фінансування розвитку;
  - 4) основні фонди;

5) продукція, що перебуває в запасах.

4. *Яка складова відповідає за управління поточною фінансовою діяльністю підприємства?*

- 1) фінансовий аудит;
- 2) інвестиційний менеджмент;
- 3) операційний менеджмент;
- 4) стратегічне планування;
- 5) ризик-менеджмент.

5. *Яке завдання виконує інвестиційний менеджмент у межах фінансового менеджменту?*

- 1) оцінювання фінансового стану підприємства;
- 2) управління поточними витратами;
- 3) оцінка і реалізація інвестиційних проєктів;
- 4) облік основних фондів;
- 5) формування цінової політики.

6. *Що не є функцією фінансового менеджменту?*

- 1) планування фінансових показників;
- 2) контроль за використанням фінансових ресурсів;
- 3) виробництво продукції;
- 4) прогнозування фінансового стану;
- 5) організація фінансової роботи.

7. *Що входить до складу механізму фінансового менеджменту?*

- 1) технології виробництва;
- 2) система маркетингу;
- 3) фінансові методи, важелі та прийоми;
- 4) склад персоналу підприємства;
- 5) зовнішня торгівля.

8. *Що таке диверсифікованість інвестування у фінансовому менеджменті?*

- 1) зосередження коштів на одному напрямі;
- 2) зменшення кількості проєктів;
- 3) інвестування у різні об'єкти для зниження ризику;
- 4) укладання угод з одним постачальником;
- 5) вкладення лише у власні активи.

9. Який з наведених принципів належить до принципів фінансового менеджменту?

- 1) принцип керованості людськими ресурсами;
- 2) принцип автоматизації виробництва;
- 3) принцип стратегічної орієнтованості;
- 4) принцип екологічної безпеки;
- 5) принцип патентного захисту.

10. Яке з наведених тверджень найточніше описує механізм фінансового менеджменту?

- 1) це сукупність підрозділів підприємства;
- 2) це система оцінки працівників;
- 3) це система елементів, що регулюють управління фінансовою діяльністю;
- 4) це графік роботи фінансового відділу;
- 5) це методи зберігання документації

Практичні ситуації та задачі:

Ситуація 1.

Підприємство планує залучити додаткове фінансування у сумі 5млн грн. Можливі джерела: банківський кредит під 16 %; емісія облігацій під 14 %; залучення власного капіталу (очікувана дохідність інвестора – 20 %).

Визначити: найбільш оптимальну структуру фінансування; фактори, що можуть впливати на вибір джерела капіталу (ризики, вартість, строк, ліквідність).

Задача 1.

Підприємство має:

- ✓ залишок грошових коштів на початок місяця – 120 тис. грн;
- ✓ прогнозні надходження – 380 тис. грн;
- ✓ обов'язкові платежі – 450 тис. грн;
- ✓ можливі додаткові витрати – 50 тис. грн.

Визначити: можливий дефіцит/профіцит коштів; заходи, які підприємство може застосувати для покриття нестачі або ефективного використання надлишку.

Тема 15. Соціальна відповідальність бізнесу та етика менеджменту

Питання для обговорення:

1. Яке значення має етика у менеджменті?
2. Які інструменти підвищення етичності в компанії використовує сучасний бізнес?
3. У чому полягає важливість ділового етикету для ведення бізнесу?
4. Які підходи формують нові стереотипи мислення глобального менеджера?
5. У чому різниця між юридичною та соціальною відповідальністю бізнесу?
6. Як проявляється соціальна та екологічна відповідальність бізнесу?

Тестові завдання:

1. *Що є основним змістом етики у менеджменті?*
  - 1) використання новітніх інформаційних технологій;
  - 2) дотримання загальнолюдських моральних норм і принципів;
  - 3) формування ринкової стратегії компанії;
  - 4) збільшення прибутку фірми;
  - 5) встановлення контролю над підлеглим.
2. *Який інструмент сприяє щоденному контролю етичної поведінки персоналу в компанії?*
  - 1) фінансовий аудит;
  - 2) кадрова атестація;
  - 3) комітет з етики;
  - 4) комерційна перевірка;
  - 5) ділова переписка.
3. *Що є характерною ознакою ділового етикету?*
  - 1) жорстка ієрархія;
  - 2) відмова від зворотного зв'язку;
  - 3) ввічливість, тактовність і порядність;
  - 4) акцент на технічній підготовці;
  - 5) індивідуалізм у спілкуванні.

4. Яка форма відповідальності бізнесу передбачає дотримання законодавства?

- 1) емоційна;
- 2) ринкова;
- 3) юридична;
- 4) культурна;
- 5) моральна.

5. Який із принципів є основоположним у формуванні міжнародної ділової етики?

- 1) контроль над витратами;
- 2) стандартизація виробництва;
- 3) свобода, право, співробітництво;
- 4) домінування над ринком;
- 5) розширення мережі філій.

6. Яке з понять відображає добровільне реагування компанії на соціальні проблеми?

- 1) економічна ефективність;
- 2) юридична відповідальність;
- 3) рекламна стратегія;
- 4) соціальна відповідальність;
- 5) комунікаційна політика.

7. Який підхід сприяє формуванню етичної поведінки працівників компанії?

- 1) індивідуальне наставництво;
- 2) навчання етичній поведінці;
- 3) примус до лояльності;
- 4) мотивація грошовими преміями;
- 5) адміністративне покарання.

8. Який принцип покладено в основу концепції справедливості в менеджменті?

- 1) прихована мотивація;
- 2) пріоритет фінансових результатів;
- 3) рівне ставлення до всіх працівників;
- 4) акцент на конкуренції;
- 5) визначення лояльності керівником.

9. Який документ визначає правила етичної поведінки у компанії?

- 1) трудовий договір;
- 2) бюджет підприємства;
- 3) етичний кодекс;
- 4) посадова інструкція;
- 5) маркетинговий план.

10. Яке твердження найточніше відображає роль соціальної відповідальності бізнесу?

- 1) вона обмежується внутрішньою політикою компанії;
- 2) вона має лише тимчасовий ефект;
- 3) вона включає добровільну реакцію на соціальні запити суспільства;
- 4) вона стосується виключно інвесторів;
- 5) вона знижує конкурентоздатність.

Практичні ситуації та задачі:

Ситуація 1.

Підприємство планує впровадити етичний кодекс. Необхідно:

1. визначити не менше 5 ключових принципів, які повинні бути в кодексі;
2. запропонувати механізм контролю за дотриманням етичних норм;
3. обґрунтувати важливість такого кодексу для репутації бізнесу.

Ситуація 2.

Компанія отримала скарги від працівників щодо умов праці, від споживачів – щодо якості продукції, а також штраф за порушення екологічних норм.

Потрібно: визначити порушені напрями соціальної відповідальності; запропонувати комплекс заходів щодо покращення ситуації; визначити, які наслідки для бізнесу можуть виникнути у разі ігнорування цих проблем.

Ситуація 3.

Підприємство має 3 можливі напрями покращення екологічної діяльності:

- встановлення системи фільтрації викидів;
- перехід на «зелене постачання»;
- впровадження програми залучення працівників до екологічних ініціатив.

Потрібно:

1. оцінити, яку функцію екологічної відповідальності (стимулюючу, компенсаційну, превентивну) реалізує кожний напрям;
2. визначити, які з них мають найбільший вплив на стійкий розвиток підприємства;
3. запропонувати систему контролю ефективності цих заходів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Організація будівництва. Навчальний посібник для студентів з елементами кредитно-трансферної системи організації навчального процесу (для підготовки бакалаврів спеціальності 192 "Будівництво та цивільна інженерія" денної і заочної форм навчання) / Укл.: О.В. Лізунков, В.В. Дарієнко, І.О. Скриннік. Кропивницький: ЦНТУ, 2020. 145с.

2. Хачатурян О.С. Менеджмент у будівництві. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Менеджмент у будівництві». Кропивницький ЦНТУ, 2020. 50 с.

3. Нестеренко В.Ю., Деділова Т.В., Юрченко О.В., Токар І.І. Економіка будівництва: Навчальний посібник. Харків: ХНАДУ, 2021. 224 с.

4. Організація і планування будівництва [Текст] : навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти спец. 192 "Будівництво та цивільна інженерія" другого (магістер.) рівня / А. В. Дружинін, О. А. Давиденко, С. М. Братішко ; Харків. нац. ун-т буд-ва та архітектури. - Харків : Бровін О. В [вид.], 2021. 120 с.

5. Економіка будівництва [Текст] : навч. посіб. / [В. Ю. Нестеренко та ін.] ; Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т. - Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2021. - 223 с. :

6. Економіка будівельного підприємства: навчальний посібник / С.П. Стеценко, К.В. Ізмайлова та ін., К.: Ліра-К, 2022. 508 с.

7. Гринчуцький В.І., Карапетян Е.Т., Погріщук Б.В. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2020. 304 с.

8. Менеджмент : Підручник / С.Ю. Бірюченко, К.О. Бужимська, І.В. Бурачек та ін.; під заг. ред. Т.П. Остапчук. Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка». Житомир: Вид-во «Рута», 2021. 856 с.

9. Економіка підприємництва: підручник/ під ред д.е.н., проф. Фролової Л.В.: Бондаренко М.О. Одеса: ОНПУ, 2020. 708 с.

E457

Економіка та менеджмент у будівництві [Текст]: Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Будівництво та цивільна інженерія» галузі знань 19 Архітектура та будівництво спеціальності 192 Будівництво та цивільна інженерія денної та заочної форм навчання / уклад. Н.М. Галазюк. Луцьк: ВІП ЛНТУ, 2026. 59 с.

Комп'ютерний набір та верстка

Н.М. Галазюк

Редактор

Н.М. Галазюк

Підп. до друку «___» _____ 2026 р. Формат 60x84/16. Папір офс.
Гарн. Таймс. Ум. друк. арк. 5,5.
Тираж прим.

43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75
Друк – Відділ іміджу та промоцій ЛНТУ